

Etter sjokket –

► Volds- og krigsspill, retorikk og debattform, fremmedfrykt og gruppetenkning i flere retninger, sorg og bearbeidelse – vi har mye å ta fatt i.

En bestialsk handling har brent seg inn i vår historie. Syttisju liv utslettet i løpet av noen få timer, på en måte vi knapt trodde var mulig. I hvert fall ikke her i fredelige Norge.

På dataskjermen går det meste an, men i det virkelige liv: Nei, slikt kan da ikke skje oss. Og når det likevel skjer, reagere spillutleiery og leketøysseiere med å fjerne volds- og krigsspillene fra hyllene sine. Ser noen en sammenheng?

Jeg skal ikke agere samfunnsforsker, og utbasunere at i et samfunn hvor mord og vold også kan knyttes til lek og underholdning, må vi skjønne at skjermens og filmerretets råskap en dag kan bli virkelighet for noen. For vi vet da at ikke alle skiller like godt mellom fantasi og virkelighet.

Her er det ikke noe en-til-en forhold mellom årsak og virkning. Mange faktorer må være der før outputen blir som på Utøya og i Oslo den 22. juli. Muligens er det tid for å se nærmere på flere av disse. Vi er – som i veitrafikken – i et område der selv små promiller fort gir store tall. I det vanskelige grenselandet mellom personlig frihet og fellesskapets behov for beskyttelse og preventive tiltak. Ikke alltid like behagelig å ta i, men kanskje desto mer nødvendig.

Da er det lettere å diskutere retorikk og debattform. Det fritar de fleste av oss, og plasserer hele greia på det ekstreme. Ord og intens agitasjon kan selvfølgelig inspirere. Men jeg trodde da lyd og bilde var sterkere påvirkere. Det blir derfor litt strutsete å knytte de tragiske hendelsene til uttrykksform, politiske ytringer, valgkamp og skoledebatter. Om vi glemmer de mange andre sidene ved sakskomplekset.

Kommentarene etter den 22. juli har naturlig nok også handlet om det nedarvede norske i motsetning til det mer ukjente flerkulturelle. Mediene begrenser selvkritikken til anonymitet i nettdebatter. Hvordan egne holdninger gjennomsyrrer egen konstruksjon av virkeligheten, og hvordan denne påvirker, hører vi mindre om. Og i norske medier blir det flerkulturelle som oftest tildelt de varme og inkluderende adjektivene, mens skeptikerne forbeholdes de harde og negative. Og gruppetenkningen vi ikke vil i forhold til våre innvandrere, brukes fortsatt villig vekk når kritikere tillater seg å mene på tvers av mediens dominerende koder.

Våre nye landsmenn er jevnt over strengt religiøse mennesker. Det ytrer seg på ulike vis, og de er stolte av sin tro. Det er en del av det fargerike fellesskapet, hvor vi er svært så forsiktige med å mene offentlig. Når avisene finner spalteplass for den norske religiøsiteten, som uavhengig av aktiv tro, tross alt er en vesentlig del av vår kulturarv, er det gjerne fantaster, mørke pietister, kristenkonserverve fundamentalister og religion som maktbruk, som bekler de store overskriftene. Bildet er nok noe mer nyansert, men trenden er tydelig. Et par unntak finnes i tvangsekteskap og omskjæring av pikebarn. Og det skulle da bare mangle. Men er det tilfeldig at akkurat disse handlingene er så absolutte og lette å ta avstand fra, mens andre responser på verdikolliderende elementer i flerkulturen fort kan stemples som ekskluderende og diskriminerende?

Så kan en spørre seg om dette påvirker flerkulturmotstanden? Bidrar virkelighetspresentasjonen polariserende og forsterker fløyene? Er vi født med fremmedfrykt eller er den ulikt gitt oss – også gjennom media? Hvor vi ofte blir servert kompromissløse militante grupper ropende på hellig krig.

Til slutt en kommentar til tragediens følge. Sorgen. Ekspertuttalelsene i etterkant har ikke uteblitt. I all vår hjelpeløshet søker vi en slags trøst i kunnskapen. Om akademienes stykkevise forskning gir oss alle svarene, er jeg ikke så sikker på. Men mye menes, også om sorgarbeidets lange og kronglete prosess. Gjerne traumatisk og spesielt vanskelig fordi det her er snakk om unge mennesker som brått er blitt fratatt livet. Når fremtredende såkalte spesialister mer enn antyder at en sorgprosess på opp til ett år nok må påregnes, skjønner jeg at selv eksperter har sine kunnskapshull. Å miste et barn eller en ungdom preger en for resten av livet. Selv om de daglige tårene etter hvert tørker ut, og man lærer seg å leve med sorgen. Den er ikke borte, bare litt mindre intens og smertefull. Å tidfeste en slutt for sorgarbeidet – hvis det er det ekspertisen mener med sine antydninger – blir derfor skivebom. Det er viktig og vesentlig at andre enn de sørgende forstår dette. Forståelse i handling vil være til stor hjelp for den og de det gjelder.